

УДК: 159.953.34 – 159.942.5

DOI: 10.26565/2074-8167-2020-47-01

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Г. М. Брославська

*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради,
пров. Руставелі 7, Харків, Україна, 61001
broslavska2010@gmail.com, <http://orcid.org/0000-0002-9839-4604>*

Т. Г. Дригач

*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради,
пров. Руставелі 7, Харків, Україна, 61001
DrigachTG@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-0278-2777>*

Аналізуючи наукові дослідження, ми виявили проблему малої вивченості природи й елементів емоційного інтелекту, напрямків його становлення у дітей молодшого шкільного віку. Автори в своїй статті бажають більш ширше розкрити шляхи розв'язання цієї проблеми, яка є складною, суперечливою і, водночас, актуальною та затребуваною в сучасній психолого-педагогічній науці. Вони пов'язують наявність емоційного інтелекту в особистості з різноманітними звичками, роботою, щасливими моментами життя тощо. Чим менше уваги людина приділятиме розвитку власного емоційного інтелекту, тим більше часу вона затратить на врегулювання своїх та чужих емоцій (захвату, суму, радості, роздратування, переживання та ін.). У статті: розглянуто поняття емоційного інтелекту, який займає одне із найважливіших місць у житті людини (він поєднаний із усіма сферами її діяльності, працею, життєвими гараздами, звичками тощо); розкриваються природа та елементи емоційного інтелекту, що з'являється та плечається в дітей молодшого шкільного віку. Авторами проаналізовані методи сприятливі для формування емоційного інтелекту в учнів початкових класів, його вплив на поведінку дитини, на підвищення академічної успішності. Встановлено зв'язок розвитку емоційного інтелекту в дітей молодшого шкільного віку із такими поняттями як: соціалізація, комунікативність, адаптація. Педагогам початкової школи слід звернути увагу на формування в дітей різноманітних емоцій. Усвідомлення вчителями важливості наявності в школярів емоційного інтелекту сприяє направленості їх освітньої діяльності. Адже кожна емоція – це прояв певної поведінки; здійснення поступків; жести та слова, за допомогою яких кожна особистість зможе пояснити свою поведінку та дії. У статті: проаналізовано необхідність розвитку у дітей, а саме – учнів початкових класів, емоційного інтелекту для ефективної роботи в команді, успішного співробітництва, усвідомлення спільних інтересів, відкриття талантів, мотивації співпраці, ерудованості; наголошується, що під час освітнього процесу відбувається інтелектуальний розвиток дітей, поліпшення значущих особистісних якостей людини (самостійність, працьовитість тощо).

Ключові слова: емоційний інтелект, мотивація, адаптація, учні початкових класів, розумовий інтелект, вплив, академічна успішність, комунікативність.

Г. М. Брославская, Т. Г. Дрыгач

*Коммунальное учреждение «Харьковская гуманитарно-педагогическая академия» Харьковского областного совета,
пер. Руставели 7, Харьков, Украина, 61001*

РАЗВИТИЕ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ИНТЕЛЛЕКТА УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

Анализируя научные исследования, мы обнаружили проблему малой изученности природы и элементов эмоционального интеллекта, направлений его становления у детей младшего школьного возраста. Авторы в своей статье хотят более широко раскрыть пути решения этой проблемы, которая является сложной, противоречивой и одновременно актуальной и востребованной в современной психолого-педагогической науке. Они связывают наличие эмоционального интеллекта в личности с различными привычками, работой, счастливыми моментами жизни и т.д. Чем меньше внимания человек будет уделять развитию собственного эмоционального интеллекта, тем больше времени

ему надо будет для урегулирования своих и чужих эмоций (восторга, печали, радости, раздражения, переживания и др.). В статье: рассмотрено понятие эмоционального интеллекта, который занимает одно из важнейших мест в жизни человека (он соединен с различными сферами ее деятельности, трудом, жизненным благополучием, привычками и т.д.); раскрываются природа и элементы эмоционального интеллекта, который появляется и развивается в детей младшего школьного возраста. Авторами проанализированы методы благоприятные для формирования эмоционального интеллекта в учащихся начальных классов, его влияние на поведение ребенка, повышение академической успеваемости. Установлена связь развития эмоционального интеллекта в детей младшего школьного возраста с такими понятиями как: социализация, коммуникативность, адаптация. Педагогам начальной школы следует обратить внимание на формирование у детей различных эмоций. Осознание учителями важности наличия у школьников эмоционального интеллекта способствует направленности их образовательной деятельности. Ведь каждая эмоция – это проявление определенного поведения; осуществление поступков; жесты и слова, с помощью которых каждая личность сможет объяснить свое поведение и действия. В статье: проанализирована необходимость развития у детей, а именно – учеников начальных классов, эмоционального интеллекта для эффективной работы в команде, успешного сотрудничества, осознание общих интересов, открытие талантов, мотивации сотрудничества, эрудированности; отмечается, что во время образовательного процесса происходит интеллектуальное развитие детей, улучшение значимых личностных качеств человека (самостоятельность, трудолюбие и т.д.).

Ключевые слова: эмоциональный интеллект, мотивация, адаптация, учащиеся начальных классов, умственный интеллект, влияние, академическая успеваемость, коммуникативность.

Н.М. Broslavska, Т.Н Drygach

Municipal Establishment “Kharkiv Humanitarian Pedagogical Academy” of Kharkiv Regional Council
Rustaveli Lane 7, Kharkiv, Ukraine, 61001

DEVELOPMENT OF EMOTIONAL INTELLIGENCE OF PRIMARY SCHOOL PUPILS

Analyzing scientific research, we found the problem of little knowledge of the nature and elements of emotional intelligence of children of primary school age, the directions of its formation. The authors want to reveal the ways of solving this problem, which is complex, contradictory and at the same time relevant and in demand in modern psychological and pedagogical science, more widely in their article. They associate the presence of emotional intelligence of a person with various habits, work, happy moments in life, etc. The less attention a person pays to the development of their own emotional intelligence, the more time he/she will need to settle their own and others' emotions (delight, sadness, joy, irritation, feelings, etc.). In the article: the concept of emotional intelligence, which occupies one of the most important places in human life (it is connected with various spheres of their activity, work, well-being, habits, etc.), is considered; reveals the nature and elements of children's emotional intelligence, which appears and develops in primary school age. The authors analyzed methods favorable for the formation of primary school pupils' emotional intelligence, its impact on the behavior of a child, and the increase in academic performance. The relationship between the development of primary school children's emotional intelligence and such concepts as socialization, communication, adaptation has been established. Primary school teachers should pay attention to the formation of children's various emotions. Awareness by teachers of the importance of schoolchildren's emotional intelligence contributes to the focus of their educational activities. After all, each emotion is a manifestation of a certain behavior; implementation of actions; gestures and words with the help of which each person can explain their behavior and actions. In the article: the need to develop primary school students' emotional intelligence for effective teamwork, successful cooperation, awareness of common interests, discovery of talents, motivation for cooperation, erudition is analyzed; it is noted that during the educational process the intellectual development of children takes place, the improvement of significant personal qualities of a person (independence, hard work, etc.).

Keywords: emotional intelligence, motivation, adaptation, primary school pupils, mental intelligence, influence, academic performance, sociability

Постановка проблеми. У сучасному світі темп життя безперервно прискорюється. Раніше, говорячи про інтелект, мали на увазі саме розумовий інтелект. Слова емоції та інтелект були майже антонімами. Рішення прийняте розумом, завдяки інтелекту повинно бути правильним, виваженим, оптимальним, а емоційне рішення – ситуаційне, легковажне, хибне. У сучасних умовах крім розумового інтелекту багато уваги приділяється емоційному інтелекту,

який сприяє його розвитку, який займає одне з найважливіших місць у житті людини. Уміння розпізнавати емоційний стан оточуючих людей і проявляти свої емоції в певній ситуації є одним з найважливіших аспектів спілкування. Приділяти увагу розвитку емоційного інтелекту слід змалку. Починати розвивати емоційний інтелект у молодшому шкільному віці потрібно для того, щоб діти в майбутньому краще управляли власними почуттями й адекватно

реагували на різні ситуації, що можуть виникнути та відбуватися в їхньому житті. Учні, у яких уже сформований і розвинутий емоційний інтелект, краще вибудовують комунікацію один із одним, що дозволяє конструктивно вирішувати конфлікти та успішно спілкуватися з однолітками.

Мета статті: розглянути розвиток емоційного інтелекту учнів молодших класів, його вплив на розумовий інтелект, адаптацію, соціалізацію. Проаналізувати вплив емоційного інтелекту на підвищення академічної успішності учнів початкових класів.

Згідно інформації, взятої з наукових джерел та відомої всім, найбільш уживаної користувачами Інтернету, енциклопедії, некомерційного онлайн-проекту – Вікіпедії, емоційний інтелект (EI) – це:

- «група ментальних здібностей, які беруть участь в усвідомленні та розумінні власних емоцій і емоцій оточуючих» [1];
- «здатність усвідомлювати, розуміти, використовувати емоції і управляти ними, а також на основі цих умінь ефективно взаємодіяти з іншими людьми» [3, с. 170];

Уперше словосполучення «емоційний інтелект» використав Деніел Гоулман у 1995 році. Відомий психолог цікавився даним явищем, ним було написано кілька наукових праць. Одна з них – «Емоційний інтелект: чому він може значити більше, чим IQ» [6].

Термін емоційного інтелекту був описаний та згадуваний у наукових працях відомими американськими дослідниками Джоном Мейером і Пітером Селювейем у кінці ХХ-го сторіччя. Науковці визначили такі основні спрямованості емоційного інтелекту людини:

- оцінка та вираження нею певних емоцій;
- уміння пояснити причину появи тієї чи іншої емоції;
- здатність керувати емоціями (вміти стриматись, не злитись, заспокоїтись);
- умілість на основі цих емоцій приймати правильні, виважені рішення.

На думку вище згадуваних психологів емоційний інтелект є причиною всіх (1-10 % (згідно інших даних – 2-25 %)) найважливіших життєвих патернів (шаблонів, форм, схем одночасного сприйняття та мислення, що закономірно повторюються й можуть існувати в різних сферах діяльності людини) і результатів. Єдина позиція, згідно якої концепція емоційного інтелекту сьогодні є популярною та науковою, – емоційний інтелект розширяє уяву про те, що означає бути розумним [7, с. 193].

Емоційний інтелект включає такі важливі навички:

- емоційне усвідомлення або здатність виявляти та усвідомлювати власні емоції;
- вміння використовувати ці емоції та застосовувати їх до таких завдань, як мислення та вирішення проблем;
- здатність керувати емоціями, що включає як регулювання власних емоцій, так і допомога іншим робити те саме.

Проблему емоційного інтелекту вивчали багато вітчизняних та зарубіжних психологів, дидактів і методистів, а саме: І. Аршава, Л. Божович, М. Бреккет, О. Власова, Л. Виготський, Х. Гарднер, Д. Гоулман, В. Давидов, С. Дерев'яно, Н. Зубалій, В. Ієр, П. Капуті, О. Киричук, Г. Костюк, С. Кумар, О. Леонтєв, А. Маркова, Дж. Мейер, Е. Носенко, Ж. Ренар, О. Савченко, Ю. Савченко, П. Селювей, М. Скаткін, Н. Скрипченко, Е. Чан, Г. Щукіна та інші. Кожен із них у своїх працях відмічав, що для того, щоб розуміти свої емоції та емоції чужих людей, уміти дати їм оцінку та керувати ними, потрібно розвивати власний емоційний інтелект.

Науковцями з Австралії Пітером Капуті й Емі Чаном було досліджено залежність життєвої насолоди людини від наявності в неї емоційного інтелекту. Виявилось, що людина з високим емоційним інтелектом більше радіє життю, одержує від нього задоволення.

Дослідники з Індії Відья Ієр і Сатья Кумар, провівши опитування великої кількості працівників освітніх закладів, зробили висновок, що від рівня сформованого в них емоційного інтелекту залежить втіха викладачів своєю діяльністю. Якщо рівень емоційного інтелекту високий, то можна вважати, що педагог одержує від своєї праці задоволення, радість, керує своїми емоціями, здійснює діалог із учнями, студентами, з розумінням сприймає їх емоції.

У галузі освіти емоційний інтелект продовжує залишатись цікавою темою для дискусії та дослідження, оскільки освіта – це загальнолюдська цінність, процес навчання та виховання, підготовка людини до її майбутньої трудової діяльності, проживання у суспільстві. Адже основною задачею сучасного вчителя є: удосконалення освітнього процесу, керівництво та підтримка учнів на кожному етапі їх розвитку, дорослішання.

Аналізуючи наукові дослідження, **ми виявили проблему** маловивченості природи й елементів емоційного інтелекту та напрямків його становлення у дітей молодшого шкільного віку. Автори у своїй статті виявили бажання

більш ширше розкрити шляхи розв'язання цієї проблеми, яка є складною, суперечливою і, водночас, актуальною та затребуваною в сучасній психолого-педагогічній науці. Вони пов'язують наявність емоційного інтелекту в особистостях із різноманітними звичками, роботою, щасливим життям тощо. Чим менше уваги людина приділятиме розвитку власного емоційного інтелекту, тим більше часу вона затратить на врегулювання своїх та чужих емоцій (захвату, суму, радості, роздратування та ін.).

Тим часом у педагогічних ЗВО, у програмах підготовки вчителів початкових класів спостерігається відсутність навчання щодо емоційного інтелекту та засобів його інтегрування в повсякденну діяльність та освітнє середовище, мало приділяється уваги або взагалі не береться до уваги цей процес. Хоча, за нашими спостереженнями, наявність в учня початкової школи сформованого емоційного інтелекту, його розвиток позитивно впливає на подальше навчання, розумовий розвиток особистості.

Молодший шкільний вік охоплює період життя дитини від 6 до 11 років. Із зарахуванням дітей до школи, з початком їх навчання, в житті малечі стаються значні зміни: відбувається перехід школярів від ігрової діяльності до навчальної – провідної діяльності молодшого шкільного віку, під час якої формуються основні психічні новоутворення. Молодший шкільний вік є періодом інтенсивного інтелектуального розвитку дітей та поліпшення значущих особистісних якостей (самостійність, працьовитість тощо).

Саме в школі, під час зміни дітьми ігрової діяльності на навчальну, стається безліч стресових ситуацій. До цього спонукають: нове середовище, знайомство з іншими дітьми, необхідність налагоджувати взаємини з однокласниками тощо. Якщо дитина у дошкільному віці відвідувала дитячий садочок або інші розвиваючі заняття, на яких мала змогу опанувати навички міжособистісного спілкування, налагодження дружніх стосунків, працювала в команді, то їй легше проходити період адаптації, призвичаюватись до нових умов, а саме до нового колективу однокласників.

Але є малюки, які в силу різних причин, не ходили до дитячого навчального закладу, мало обмінювались інформацією з іншими, не займалися груповою ігровою діяльністю. У цьому випадку слід педагогам початкової школи звернути увагу на формування в таких дітей різноманітних емоцій.

Усвідомлення вчителями важливості наявності в школярів емоційного інтелекту сприяє

направленості їх освітньої діяльності. Адже кожна емоція – це прояв певної поведінки; здійснення поступків; жести та слова, за допомогою яких кожна особистість зможе пояснити свою поведінку та дії.

Під час перебування дитини в школі, вона постійно знаходиться під тиском батьків і вчителів, які вимагають високих результатів: ти повинен знати, отримувати тільки хороші оцінки, багато займатися. Учні початкової школи спочатку прагнуть вчитися добре, але вже через рік більшість з них втрачають інтерес до навчання. Тому, в період адаптації малюка, йому потрібна особлива підтримка з боку батьків, необхідно приділяти увагу не тільки питанням «за якою партою тебе посадили?», «чим пригощали у їдальні?», а й питанням що відчуває дитина: «що тобі сьогодні сподобалось у школі?», «що тебе вразило (здивувало, занепокоїло)?», «що тебе турбує?», «про що ти хотів би поговорити?» тощо.

У молодшому шкільному віці формується увага. Найважливішою метою навчання в початковій школі є психологічний розвиток дітей, формування довільної уваги школярів. Посилюється роль словесного, смислового запам'ятовування та складається можливість усвідомлено керувати своєю пам'яттю й регулювати її прояви.

Відома діяч в області психології та педагогіки Р. В. Овчарова, в своїх працях зауважує, що «... школа також є важливим фактором розвитку емоційного інтелекту. Вступаючи в шкільне життя, дитина починає енергійно взаємодіяти з однокласниками, заводить нових друзів, бере участь в житті колективу. Тут у дитини можуть виникати проблеми у відносинах з оточуючими через погану адаптації або надмірної сором'язливості. Також в процес навчання, можна внести такий компонент як самоконтроль, коли учням дозволяється самим оцінювати свої дії і вчинки. Необхідно дозволяти дітям говорити відкрито про свої почуття і емоційний стан» [4, с. 242].

Емоційний інтелект відіграє важливу роль у житті школяра, його розвитку та є основою соціалізації будь-якої дитини. Відомий невролог і фізіолог А. Дамазіо, стверджував: «Добре орієнтована і спрямована емоція є тією системою підтримки, без якої механізм розуму не може працювати належним чином» [5, с. 3].

Діти з високим рівнем емоційного інтелекту мають кращі комунікативні, вербальні й когнітивні навички. Розвиваючи емоційний інтелект, діти вчаться справлятися зі

складними ситуаціями – вони не замикаються в собі, простіше знаходять спільну мову з однолітками, краще розуміють себе і оточуючих.

Від рівня розвитку емоційного інтелекту залежить уміння розуміти почуття й емоції інших людей, а також впливати на них для вибудовування відносин співробітництва. Якщо дитина здатна до емпатії, тобто розуміє те, що відчувають оточуючі, вона починає бачити, що рухає людьми, їх цілі та настрої.

У початковій школі при вивченні художніх творів, казок, оповідань, віршів доцільно дітям надати можливість уявити себе різними персонажами та від їх імені пояснити дії, їх мотивацію. Особливо цікавою буде діаметрально протилежне зіставлення персонажів, усвідомлення того, що наші вчинки безпосередньо впливають на долю, самопочуття, емоції інших. Доцільно програти сценки оптимального виходу з ситуації, як було б правильніше для всіх себе повести.

Коли учні навчаються ставити себе на місце інших, розуміти їх емоційний стан, мотивацію дій, то працювати в команді їм буде простіше, комфортніше. А вміння взаємодіяти з іншими людьми дозволяє отримати більше досвіду, розширити свій кругозір, уникнути конфліктних, а, відповідно, стресових ситуацій.

Розуміючи свої емоції, дитина усвідомлює реакцію свого організму на ту чи іншу ситуацію. Розвиток внутрішньої моделі «я відчуваю» допомагає дитині розуміти свої інтереси, а це – ключ до відкриття власних здібностей й талантів.

Якщо таку дитину занурити в різне середовище і познайомити з різними професіями, вона дуже швидко зрозуміє, що їй особливо цікаво, і почне розвивати ті чи інші навички.

Залежно від емоційного стану й навколишніх обставин, діти абсолютно по-різному сприймають інформацію. Варто не забувати, що навіть негативні емоції можуть бути корисними, так, гнів посилює здатність розрізняти сильну і слабку аргументацію. Найголовніше – це дозволити дітям висловлювати всі свої почуття і емоції. Але не потрібно приймати всі моделі поведінки, що запускаються цими емоціями.

У багатьох школах досі керуються базовими принципами навчання: дитина повинна «знати», «розуміти», «вміти». Нікому не цікаво, чому школяр не сприймає новий матеріал, не охоче виконує домашнє завдання і взагалі не хоче йти в школу. Батьки не замислюються про це, забуваючи запитати у своєї дитини: «А що ти відчуваєш? Чому тобі це не подобається?»

Робота з емоційним інтелектом допомагає розвинути в дитині мотивацію – не боятися невдач, вчитися йти до своєї мети і досягати бажаного. Зацікавленість залежить і від того, чи розуміє дитина сенс завдань – для чого ми це будемо робити? Навіщо це йому? Як він зможе застосувати це в реальному житті?

Говорячи про уроки математики, для покращення мотивації навчання можна, наприклад, використовувати задачі, зміст яких наближений до реального життя, який крім математичних навичок залишає місце для обговорення, висловлювання власної думки, свого ставлення.

Наприклад, така задача. Бабуся дала онуку 100 грн для того, щоб він в аптеці купив ліки. Онук купив ліки, які коштували 89 грн 15 копійок. Решту він витратив на чіпси. Яка ціна чіпсів?

Розв'язуючи математично ми отримуємо число, а які емоції викликала ця задача? Чи мав право онук витратити гроші бабусі? Чи корисний його вибір? Чим саме ви допомагаєте своїм рідним?

Можна давати задачі у яких немає єдиної правильної відповіді, але свою думку слід обґрунтувати. Наприклад, бюджет на святкування дня народження 2000 грн, кількість учасників – 8. Як організувати святкування, якщо вартість відвідування квест-кімнати – 600 грн, торт – 500 грн, таксі – 200 грн, робота аніматорів – 1200 грн, святкове оформлення – 300 грн, відвідування парку атракціонів – по 50 грн за кожного запрошеного?

Також можна не тільки розв'язувати математичні задачі, а програвати життєві ситуації, наприклад виконувати роль касира супермаркету, укрпошти, парку атракціонів, роль вчителя математики, фармацевта тощо. Це стимулюватиме інтерес до вивчення математики, покаже її реальні функції в житті людини.

Для дошкільнят і молодших школярів можна використовувати казкову реальність і уявні цілі. Завдання навчання – передати дитині знання та вміння, розвинути в неї мотивацію: учневі важливо відчувати задоволення та власну значущість від застосування нових сформованих навичок. А радість, у свою чергу, ми відчуваємо від реалізації власних цілей.

Тому після одержання певного досвіду важливо спонукати дітей до застосування нових умінь. Вивчили вірш – попросіть зробити ілюстрації або записати відеоролик. Бажано, щоб результат був усвідомлений і визнаний.

Таким чином, ми бачимо, що емоції й емоційний інтелект – це справжні помічники не тільки в житті, але й у навчанні дитини.

Із огляду на значущість рівня розвитку емоційного інтелекту для успішності й здоров'я дитини, очевидно, що шкільні заняття повинні допомагати учням розвивати навички усвідомлення і управління власним станом, а також станом інших людей. Наприклад, у багатьох школах США викладається self-science – наука про те, як поводитися з власними проблемами і власним життям, де учні вчать розуміти, що за гнівом можуть ховатися інші почуття, ревності або образа. Вони вчать висловлювати власні почуття словами, а також конструктивно обходитися зі своїм почуттям гніву і виникаючими конфліктними ситуаціями. Заняття проводяться у формі бесід, обговорень або рольових ігор [2, с. 99].

Для розвитку емоційного інтелекту молодших школярів потрібно більше уваги приділяти спостереженню за власними емоціями, за емоціями інших дітей, обговоренню того, що ми відчуваємо, вираженню своїх почуттів. Складно спостерігати та аналізувати лише власні емоції, яскраві емоції народжуються при взаємодії, при спілкуванні. Під час спільної діяльності учні вчать узгоджувати свої дії між собою, щоб всім було комфортно, тренуватися у доброзичливому спілкуванні та продуктивній співпраці, з повагою та увагою ставитися до однокласників, звертати увагу на емоційний стан того, хто поруч, не соромитися казати про свої емоції та почуття, й запитувати про те саме інших людей, проявляти емпатію.

Ще одним напрямом роботи з розвитку емоційного інтелекту вважається арттерапія, яка є особливо корисною якщо дитина соромиться або ще не навчилася пояснювати, проговорювати свій емоційний стан.

Для аналізу малюнків можна долучати шкільного психолога, який допоможе «прочитати», зрозуміти емоційний стан учня, чи відчуває себе дитина в безпеці, яке місце займає у сім'ї, чи схвилювана тощо.

Висновок. На нашу думку, емоційний інтелект потрібно в подальшому більш глибоко вивчати тому, що це виявляє спроможність людини розпізнавати та виявляти власні емоції, розуміти наміри, мотивацію та можливість керувати своїми емоціями та емоціями інших людей із метою вирішення практичних задач.

Тобто потрібно усвідомлювати, що емоції можуть керувати нашою поведінкою та впливати на людей (позитивно і негативно), а також навчитися керувати цими емоціями – як своїми, так і іншими – особливо у стресових ситуаціях життєвого циклу.

Підсумовуючи, хочеться відзначити, що емоційний інтелект має важливе значення для формування успішного життя. Якості та здібності, що включаються в визначення емоційного інтелекту, необхідні для здорової та комфортної адаптації учнів початкових класів у групі та колективі. Розвинутий емоційний інтелект сприяє більш високим навчальним результатам, запобігає конфліктним ситуаціям, допомагає спілкуванню між учнями. Завдяки емоційному інтелекту дитина починає розуміти себе, свої емоції, бажання, отримує можливість розуміти свої сильні сторони, нахили, таланти, що, врешті решт, сприятиме у майбутньому обранню професії за покликанням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Емоційний інтелект [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Емоційний_інтелект
2. Загвоздкин В. К. Эмоциональный интеллект и его развитие в условиях семейного воспитания. *Культурно-историческая психология*, 2008. Том 4. № 2. С. 97–103.
3. Лисенко Л.М., Костіна К.В. Психологічні особливості емоційного інтелекту студентів. *Вісник Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С.Сковороди: зб. наук. пр.*, Харків, 2013. Вип. 46, С. 160–171.
4. Овчарова Р. В. Практическая психология образования: пособие / Р. В. Овчарова. – Москва: Юрайт, 2016. 448 с.
5. Скуріхіна Т. П. Розвиток емоційного інтелекту у процесі соціалізації учнів на уроках зарубіжної літератури: посібник. 2019 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/rozvitok-emocijnogo-intelektu-u-procesi-socializacii-ucniv-129865.html>,
6. Daniel Goleman Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ. – June 2, 1997. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.amazon.com/exec/obidos/ASIN/0553375067/managementc09-20>
7. Salovey P., Mayer D. Emotional Intelligence // *Imagination, Cognition, and Personality*. 1990. No 9. P. 185–211.

REFERENCES:

1. Emotsiyni intelekt [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: https://uk.wikipedia.org/wiki/Емоційний_інтелект. (in Ukrainian).
2. Zagvozdkin V. K. Jemocional'nyj intellekt i ego razvitie v uslovijah semejnoj vospitanija. *Kul'turno-istoricheskaja psihologija*, 2008. Tom 4. № 2. S. 97–103. (in Russian).
3. Lysenko L.M., Kostina K.V. Psykholohichni osoblyvosti emotsiinoho intelektu studentiv. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. H.S.Skovorody: zb. nauk. pr.*, Kharkiv, 2013. Vyp. 46, S. 160–171. (in Ukrainian).
4. Ovcharova R. V. Prakticheskaja psihologija obrazovanija: posobie / R. V. Ovcharova. – Moskva: Jurajt, 2016. 448 s. (in Russian).
5. Skurikhina T. P. Rozvytok emotsiinoho intelektu u protsesi sotsializatsii ucniv na urokakh zarubizhnoi literatury: posibnyk. 2019 r. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://vseosvita.ua/library/rozvitok-emocijnogo-intelektu-u-procesi-socializacii-ucniv-129865.html>. (in Ukrainian).
6. Daniel Goleman Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ. – June 2, 1997. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://www.amazon.com/exec/obidos/ASIN/0553375067/managementc09-20>
7. Salovey P., Mayer D. Emotional Intelligence // *Imagination, Cognition, and Personality*. 1990. No 9. P. 185–211.